

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 1. No. 3. 1935.

Hekim başı M. Behçet efendinin kitablari

ve

İslâmlarla Bitik sevgisi - Bitik evleri

Dr. med. M. F. Nafiz

İlk kütüphane İsa doğmasından 1700 yıl önce Babilliler tarafından açılmıştır. Pişmiş tuğlalar üstüne mihi yazı ile yazılmıştı. İkinci olarak Mısırlılar gelir. Eski Yunan müverrihlerinden Di-dare de Sicile Mısır hükümdarlarından Osmindias ın kabrinde bulunan kitabhaneyi anar. Yunanlılar gününde Bergamada (200) bin ciltli bir kütüphane vardı. Büyük İskenderden sonra, İskenderiye kitabhanesi meşhurdur. Bunlardan sonra Romalılar kütüphane açarlar. İmperator Kostantin 355 tarihinde İstanbulda bir kütüphane açmıştı. 120 bin cilt kisabı olan bu yer eski zabsiye yerinde idi, yanmıştır. İraniiler dahi mağaralarda, hayvan derileri ve kumaşlar üstüne yazılmış eserlerden koleksiyonlar yapmıştı.

İslâmlardan ilk kütüphane açmak şerefi, her ne kadar Emevilerden Ömer bin Abdülazizin Şam kütüphanesinde bulunan Eherun'un kitabını çıkarmasile başlayabilirse de, başlangıç olarak Abbasileri kabul etmelidir.

I — Abbasilerden Reşit zamanındaki Bağdad kütüphanesine «Beyt - alhikma» denirdi. Tıp, hendese, nücüm, matematik, edeb, lûgat üstüne kitablardı. «Yahya bin Halit Bermeki» tarafından Hint müelliflerinden toplanan kitablara bizzat Reşidin Ankara, Umurya Rumlardan ele geçirdiği Rumca kitablara dolu idi. Bu kitabhanede ayrı ayrı daireler olup kopye edenler, tercümciler, müellifler bulunurdu. Bu kütüphade müdürüne «Sahibi Beyt - alhikma» derlerdi. [1]

Bağdad kitabhane müdürleri arablık düşmanlarından Şuubilerden İranlı Danışmentlerdi. سهل بن هرون bunlardandır. Şu halde ilk İslâm kitabhanelerinde idareci İranlılar olmuştur. Âli Boyeden

[1] Bizim kitabhane dediğimize araplar Maktaba derler. Dar - alqutub, Khizane dahi söylerler. Almanlar İncil manasına gelen Bible den alınarak Latinlerin Bibliothèque sözünü kullanırlar. Kitap satılan yere Frenkler Libraire, Almanlar Buchhandlung diyorlar. Das Buch kitap demektir.

remarquables, et encore inédits, des plus grandes figures de la médecine turque et arabe. Entre autres, il y a aussi le portrait d'Eburreyhan qui, lui aussi, n'a été publié nulle part jusqu'ici [fig. 1]. Cet ouvrage contient, outre que des citations du (Tabakatül Etibba), une collection de renseignements importants puisés à une source inconnue. Et c'est ainsi que nous apprenons les titres des ouvrages médicaux d'Eburreyhan qu'on ne trouve nulle part en dehors du (Kanounoud Dunya) :

- 1 — Kitabu Saydilé - Pharmacologie
- 2 — Kanounou Mesoudi (Kanounou Zéye)
- 3 — Kitabi Methal - Introduction à la Médecine
- 4 — Kitabi Djamii Mouhtasar - Précis de Médecine
- 5 — Fimugayyébun Fittip - Sur la Médecine
- 6 — Charab - Vin
- 7 — Echribé ve étimé - Boissons et aliments
- 8 — Nihayéti Ihtisar - Précis de Médecine
- 9 — Kâfi - Sur la médecine
- 10 — Kanounou Sagiri Fittib - Le petit Canon
- 11 — Un autre écrit médical.

Après tout cela, on ne peut pas penser que, n'étant pas médecin, il ait écrit de tels ouvrages avec tant de compétence, et cela à une époque qui vit un grand nombre de médecins éminents parmi les contemporains. Les ouvrages médicaux, étudiés jusqu'aujourd'hui, d'Eburreyhan démontrent qu'il fut un grand médecin, à l'instar de son contemporain Ibni Sina (Avicenne). Par conséquent, Eburreyhan est en premier lieu médecin et écrivit, en outre, avec beaucoup de compétence un grand nombre de livres concernant d'autres sciences.

Şerif oğlu ve «Yadigâr» [*]

— Bay Dr. Feridun Nafiz'e —

Dr. Rusçuklu Hakkı Üzel

Eski hekimlik kitablarımızın içinde «Mücerrepname» ile Şerif olunun yadigârını çok severim. Ben onlarda Türk hekimliğinin

[*] Poliklinik. Eylül 1935 s. 81.

ruhunu sezer gibiyim. Klinik hekimliği, tecrübe hekimliği. Ötekiler bana, Aydınlı Hacı Paşanın «Şifa» sı gibi birkaçı müstesna, ne bileyim, birbirinden kopya edilmiş nazariyeler mecmuası gelir. O kadar ki hemen hemen hepsinin başında, başlangıçlarda şu ibareyi aynıle bulursunuz: « ... Amma badehu zayıfı nahif unfuvanı şebabından avanı şeyhuhatine kadar ilmî tıbbı meşgul oldum. «O iki kitab ise müşahedelerden alınmış klinik notlarına benzer.

Sonra Şerif oğlunun söyleyiş çalımı ve biçimi, ne tabiidir, o kırık dökük ifade.. Türk diline ne uygun.. Biraz da garb edasına benzetirim onu ben. Oyle sanıyorum ki ondan sonra yazılanlar hep o dille, o şive ile yazılmış olsaydı şimdi bambaşka ve dilimize yakışan bir üslûbumuz olurdu.

Bu yazış çalımına bakarak Şerif oğlunun çok eski zamanlarda yaşamış olduğuna bir inan gelmişti bana. Ben de sizin gibi merak ettim, yirmi yıl önce. Aradım, kütüphaneleri dolaştım; hemen bütün yadigâr nüshalarını gözden geçirdim. Yadigârın ne zaman yazılmış olduğunu nihayet öğrendim. Bunu dinleyelim, Şerif oğlundan :

«... Aherülemir bir alicenaba mülâki oldum ki her fende hissesi ve behresi ve rusubu vardı. Hususa ilmî tıbbı ziyade rağbetin ve etibbaya hürmetin ve ihsanın gördüm, alelhusus ben fakire Pes ol alicenab mezkûrdur, seyidülümera velvüzera fi asrihi rindülekâbir ve esagir fidehrihi anî (Umur) Bey Çelebi hazretleri ammerallahü dinehu ve dünyahü ibni melikülümera velvüzera (Timur Taş) Bey tube serahü ve caale cennetü mesvâh, resmî hizmet, için bu kitab yazıldı ve düzüldü.»

Bu satırlar «yadigâr» nüshalarının hemen hepsinde eksiktir. Yalnız bir tek nüshanın mukaddemesinde raslamıştım. Bilerek, bilmiyerek, istiyerek, istemiyecek kitaptan alınan o satırlar bugün hekimlik taribimizin çok karanlık bir köşesini aydınlatıyor. Karanlıkları paralıyan keskin ışıklar gibi..

